

SÁRVÁRSKI I POTTENDORFFSKI DVOR OBITELJI NÁDASDY I NJIHOVA KNJIŽNA NAOBRAZBA

U PRVOJ POLOVICI 16. STOLJEĆA veliki broj novih obitelji uzdigao se u redove aristokracije, a posebno zbog velikoga broja ljudskih žrtava u bitci kod Mohača mnogo je srednjovjekovnih velikih obitelji izumrlo, ili su izgubile svoju važnost u upravljanju državom.

Nádasdyjevi svoje pretke vuku još iz vremena dolaska Mađara, a povelje potvrđuju njihovu ulogu u Arpadovo doba.¹ Ženidbom s Orsolyom Kanizsai, Tamás se Nádasdy na državnoj razini uzdigao na veoma važni položaj. Posjedi su se Kanizsaijevih nasljeđivali po ženskoj lozi, te se tako, inače ne iz materijalnih razloga već zbog i u ono doba legendarnoga braka sklopljenoga iz ljubavi, pred Tamásom Nádasdyjem otvorio put do najvišega dostojanstva. Bio je glavni upravitelj dvora (1532.), rizničar (1536.–1543.), hrvatski ban (1537.–1548.), kraljevski dvorski sudac (1543.–1554.), i na posljedku palatin od 1554. do 1562. Naravno, morao je prihvatiti i odgovornosti koje su pristigle s položajem, jer je organizacija obrane države od Turaka većim dijelom pripala članovima obitelji Nádasdy čiji su posjedi ležali na granici s Turskim

carstvom. Tamás je bio zemaljski glavni kapetan, a njegov sin Ferenc (1565.–1604.) kojega su se Turci plašili i prozvali ga »Crnim begom«, bio je veliki župan županija Vas i Šopron, glavni konjušar te glavni kapetan Zadunavlja (1598.–1604.).² Njegov je sin Pál (1598?–1633?), također bio glavni kapetan Zadunavlja i to od 1622. sve do svoje smrti te kraljevski glavni komornik i savjetnik. Naslov grofa dobio je 1625. Obitelj je s njegovim sinom Ferencom (1625.–1671.), ponovno zadobila veliki utjecaj. Bio je veliki župan Vasa, Zale, Somogya i Pešte, kraljevski savjetnik, glavni upravitelj dvora te kraljevski dvorski sudac od 1655. do smrti. Pod optužbom za urotu protiv kralja bio je 1671. lišen imanja i pogubljen. Znatni dio njegova imanja prigrabila je obitelj Esterházy. Obitelj se održala preko djece³ i rodbine,⁴ te odigrala važnu ulogu u protjerivanju Turaka iz Mađarske i ponovnom uspostavljanj poretka katoličke crkve i mađarskih kulturnih ustanova 18. stoljeća.⁵

Tamás Nádasdy bio je prvi protestant u obitelji. Pripadao je krugu koji se okupljao oko kancelara Lászla Szalkaija. Bio je prijatelj ostrogonskoga nad-

1 Iván Nagy, *Magyarország családai czímerekkel nemzékrendi táblákkal*. (Grbovi i rodoslovlja mađarskih obitelji). VII. kötet, Pest 1860. 19–26. (reprint: Bp., 1987, Kossuth Kiadó; digitalno izdanje (CDROM) Bp., 1999, Arcanum Kiadó), Zoltán Fallenbüchl, *Magyarország főméltósága* (Mađarsko visoko plemstvo). Bp. 1988, Maecenas Kiadó, I. a.: *Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon* (Državni [kraljevski i carski] velikodostojnici u Mađarskoj 17. stoljeća). Bp. 2002, OSZK, Gondolat Kiadó, 207–208.

2 Supruga mu je bila Erzsébet Báthory.

3 Ferenc, István, Flórián, Tamás, László, Erzsébet i Magdolna.

4 Jedin brat njegova oca Pála je umro kao dječak. Sestre su mu bile Anna, prva supruga Nikole Zrinskoga, i Kata koja je postala ženom Györgya Homonnaija Drugeta. Ferenc je imao samo jednu sestru, Annu Máriju koja je postala redovnica.

5 U Léki su početkom 18. st. osnovali značajnu knjižnicu, a u Vátszentkútu servitski samostan, kojega su među ostalim poduprli velikom donacijom knjiga 1764. ali se u 19. stoljeću obiteljsko središte premjestilo u Nádasdlaány. Ovdje su do kraja II. svjetskoga rata sakupili obiteljske zbirke legendarnoga bogatstva. Na kraju rata sovjetske su jedinice upustošile, a zatim je mađarska komunistička država nacionalizirala kolekcije koje danas u svom oskrbnutom obliku obogaćuju funduse javnih zbirka.

biskupa, povjesničara i humanista Miklósa Oláha te održavao veze s više poznatih osoba suvremenoga humanizma (Ursinus Velinus, Georgius Logus, Jacobus Piso). Umjesto drevnoga grada Léka⁶ i Kanizse koju je stekao brakom, a koja se prvenstveno računala kao vojna utvrda te tako za stanovanje neudobna i opasna, za sebe i svoje vazale dao je izgraditi dvorac u Sárváru.⁷ Djevojke koje su živjele na dvoru uz Orsolu su Kanizsai usvojile brojna pravila lijepoga ponašanja (druženje, ples, ponašanje za stolom itd.), ali uz brojne praktične podatke i osnovna načela gospodarskoga nadgledanja, naučile su poglavito njegu cvijeća, povrća i voća. Nastavnici u protestantskoj školi osnovanoj u Sárvár-Újszigetu, zatim crkva i župa koje su pružile dom novoj luteranskoj vjeri te tiskara osnovana 1539. ustanove su mađarskog obrazovanja koje dvorac Nádasdyjevih izdižu iznad redova suvremenih velikaških središta.⁸ Ustanove toga dvora, odnosno intelektualci u njegovoj službi po prirodi stvari zahtijevali su knjige, o čijoj se nabavci brinuo velikaš odnosno obrazovani upravitelji dobrima (kao što su György Perneszith, Ákos Csányi ili Gábor Szentgyörgyi).⁹ György Perneszith († 1560.)

zavrjeđuje posebni spomen jer mu je u ostavštini ostao popis knjiga od 62 stavka.¹⁰ Vjerujemo da opis sadržaja njegove knjižnice daje dobar prikaz i o dvorskoj knjižnici velikaša Tamása Nádasdyja.

U Perneszithovoj knjižnici važnu ulogu imaju antički autori. Tu, za Karpatski bazen uobičajenu pojavu, dijelom možemo objasniti i time što su u zemljama, u kojima je latinski jezik živio kao službeni, klasična djela bila popularnija te je u njima lakše bilo uživati, nego ondje gdje su ti pisci služili tek za učenje jezika. Drugi je razlog toj pojavi možda taj, što su etička djela iz staroga vijeka u Ugarskoj dugo bila istinskim izvorom etike, i mjesto im nisu zauzimali moderniji traktati iz filozofije etike. U zbirci je veliki naglasak na djelima ranih i srednjovjekovnih crkvenih otaca. Često su prisutna i teološka djela, premda se Perneszithova zbirka s konfesijskog aspekta može držati neopredijeljenom, uz djela Luthera prisutna su bila i Melanchthonova, naročito humanistička djela, ali je zastupljen bio i Calvin. Knjižnica se ne ističe bogatstvom djela s područja kozmografije i prirodoslovlja, ali su i ta djela prisutna. Povijesna je stručna književnost kroničarska, i bavi se prvenst-

6 Među pokretnom imovinom lečke tvrđave na popisu iz 1533. spominju se i knjige: *Lesestoffe in Westungarn II. Forchtenstein (Fraknó), Eisenstadt (Kismarton), Güns (Köszeg), Rust (Ruszt)*. Hrsg. von Tibor Grüll, Katalin Keveházi, Károly Kokas, István Monok, Péter Ötvös, Harald Prickler. Segedin 1996, (*Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 18/2.*) (Baza podataka o povijesti duhovnih pokreta osamnaestoga stoljeća). Burgenländische Forschungen. Sonderband XV), 200–201. (ADATTÁR 18/2)

7 Bibliografske sažetke o uglednoj stručnoj literaturi vidi u svesku s posljednje konferencije o Tamásu Nádasdyju, odnosno u bibliografiji Jánosa Sylvestera *Nádasdy Tamás (1498–1562) emlékezete. 500 éve született Magyarország nádora*. [Sjećanja Tamása Nádasdyja (1498.–1562.). 500 godina od rođenja Mađarskoga palatina]. Urednik: István Söptei. Sárvár, 1998 (SÖPTEI 1998); *Bibliografija Jánosa Sylvestera*. Sastavila: Lilla Nagyné Piroška. Uvod: Lajos Kuntár. Sárvár-Szombathely, 1987 (PIROSKA 1987).

8 O dvorovima Nádasdyjevih vidi: Ferenc Szakály, *A sárvári „provinciális humanista kör” és a reformáció kezdetei* (»Sárvárski provincijalni humanistički krug« i početci reformacije). In: *A tudomány szolgálatában. Emlékkönyv Benda Kálmán 80. születésnapjára*. (U službi znanosti. Knjiga sjećanja povodom osamdesetoga rođendana Kálmána Bende). Uredio: Ferenc Glatz. Budimpešta 1993, MTA Institut za povijesne znanosti, 83–96.; Katalin Péter, *Nádasdy Tamás mecénási tevékenységéről*. (Mecenatstvo Tamása Nádasdyja). Katalin Péter, *Papok és nemesek. Magyar művelődéstörténeti tanulmányok a reformációval kezdődő másfél évszázadból* (Svećenstvo i plemstvo. Studije iz mađarske kulturne povijesti iz stopedesetogodišnjega razdoblja počevši od reformacije). Budimpešta 1995 (A Ráday gyűjtemény tanulmányai. 8 (Studije iz zbirke Ráday. 8.), 56–65.

9 Knjižnični katalog nije sačuvan, za razliku od pojedinih spisa o kupovini knjiga. Usp. *Kultúrtörténeti szemelvények a Nádasdiak 1540–1550-es számadásaiából* (Odabrani dijelovi iz kulturne povijesti o računima Nádasdyjevih iz 1540.–1550.). Izdali: Bernát L. Komorowitz, Erzsébet M. Kállai. Suradnici: Mária Belényesy, Alice Gádorján. Sv. I–II. Bp. 1959, Történeti és néprajzi füzetek, I. (Povijesni i etnografski svesci, I.); Sándor Óze: *500 magyar levél a XVI. századból. Csányi Ákos levelei Nádasdy Tamáshoz 1549–1562. I–II. kötet*. (500 mađarskih pisama iz XVI. st. Pisma Ákosa Csányija Tamásu Nádasdyju 1549–1562. I–II. Svezak). Budimpešta, 1996, Mađarski Nacionalni Muzej; Elemér Mályus, *A Nádasdy-levéltár magyar levelei 1531–1549*. (Mađarska pisma iz arhiva Nádasdyjevih od 1531.–1549.). Levéltári Közlemények (Arhivski dopisi), 1923.; Géza Istvány: *A magyar nyelvű írásbeliség kialakulása* (Stvaranje mađarske pismenosti). Budimpešta, 1934.; László Papp, *Magyar nyelvű levelek és okiratok a XVI. századból* (Pisma i isprave na mađarskome jeziku iz XVI. stoljeća). Budimpešta, 1964. In: *Nyelvtudományi Értekezések 44.* (Lingvističke rasprave).

10 *Magyarországi magánkönyvtárak I. (1533–1657)* (Privatne mađarske knjižnice I. (1533.–1657.)). Tiskati dao András Varga. Bp.–Segedin 1986, *Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 18/2* (Baza podataka o povijesti duhovnih pokreta 18. st.), 12–14.

veno poviješću Ugarske i susjednih joj područja. U potpunosti izostaju državnoteorijski, filozofskopolitički radovi, a također i ratničke, strateške i fortifikacijske spoznaje.¹¹ Pretpostavlja se je da je obiteljska knjižnica Nádasdyjevih bila mnogo bogatija. Zastupljenost medicinske literature sasvim je sigurno bila velika. Poznato nam je da su česta tema obiteljske korespondencije bili zdravstveni problemi, a činjenica je i to da se jedan od najpoznatijih liječnika u Ugarskoj onoga vremena, Gáspár Kőrösi Szegedi, upravo njima bavio.¹²

Philipp Melanchthon svratio je Tamásu Nádasdyju pozornost na Mátyása Bíróa Dévaija (1500?–1545.), koji je tako djelovao pod njegovim pokroviteljstvom.¹³ Nádasdy je podupirao Pétera Méliusza Juhásza koji je kasnije postao najutjecajnijim kalvinističkim propovjednikom te skladatelja historijskih pjesama, Sebestyéna Tinódija Lantosa. Najznamenitiji je znanstvenik na dvoru, međutim bio János Sylvester (1504?–1552.). Njegova je djelatnost na području stvaranja mađarskoga književnoga jezika te mađarske gramatike odredila tijek rasprava o tim pitanjima u nekoliko idućih stoljeća.¹⁴ U tiskari utemeljenoj 1539. poznata su

sva četiri izdanja njegova djela. Tiskaru je vodio Johannes Strutius (Strauss), a zatim Benedek Abádi.¹⁵ Prvo je djelo bilo Grammatica Hungarolatina, zatim je tiskara na Nádasdyjev zahtjev na mađarskome izdala bulu Pavla III., nakon čega je uslijedila parafraza Geneze napisane u stihovima na mađarskome.¹⁶ Budući da od zadnja dva djela nije ostao očuvan nijedan primjerak, prvom se knjigom na mađarskome jeziku tiskanoj u Ugarskoj drži glavno djelo Jánosa Sylvestera, prijevod čitavoga Novoga zavjeta izdanoga 1541.¹⁷ Troškove izdanja u cijelosti je pokrio Tamás Nádasdy.

Kasnorodeni palatinov sin, Ferenc Nádasdy, u povijesnoj literaturi poznat je prvenstveno kao vojnik. Istina, i ta literatura ističe moderne spoznaje o vojnoj znanosti te vještine upravljanja vojskom, do kojih se ne bi moglo doći samo na temelju praktičnih iskustava.¹⁸ U ono su se vrijeme pojavila brojna izdanja o njegovim bitkama¹⁹ – za koje se može pretpostaviti da su postojala u Sárváru –, a dvorski povjesničar Elias Berger posvetio je posebno izdanje njegovim vojnim vrlinama.²⁰ Sárvárski dvor, čak i od strane Turaka strahopoštovanoga „Crnoga bega”, nije izgubio na svojem sjaju

11 Usp. István Monok, *A 16. századi köznemesség műveltségéről* (O naobraženosti srednjega plemstva u 16. stoljeću). Söptei 1998: 105–115.

12 „Szerelmes Orsikám...” *A Nádasdyak és Szegedi Kőrös Gáspár levelezése* («Voljena moja Uršula...» Korespondencija Nádasdyjevih i Gáspára Kőrösa Szegedija). Odabrao, tekstove uredio i bilješke napisao Tivadar Vida, pogovor je djelo Tamása Grynaeus. Bp. 1988. Szépirodalmi Kiadó.

13 O opsežnoj stručnoj literaturi vidi: *Dévai Bíró Mátyás ajánló bibliográfiája*. (Preporučena bibliografija Mátyása Dévaija Bíróa). Sastavila Ilona Bartók. Sárvár 1989.

14 Uz do danas uporabljivu monografiju (János Balázs, *Sylvester János és kora* [János Sylvester i njegovo doba]. Bp. 1959) vidi bibliografiju Lille Piroške (Piroska 1987), te u najnovije vrijeme studiju Istvána Bartóka *Sylvester János elrejtett kincsei. Szempontok a Grammatica Hungarolatina új kiadásához* (Skrivena blaga Jánosa Sylvestera. Gledišta o novome izdanju Grammatike Hungarolatine). Magyar Könyvszemle 1998: 325–335.; I. a.: *A Nádasdy-mecenatúra hatása az irodalmi gondolkodásra* (Utjecaj mecenatstva Nádasdyjevih na književno mišljenje). Söptei 1998: 117–130.

15 Vezano uz to vidi: Judit V. Ecsedy: *A könyvnyomtatás Magyarországon a kéziasztó korában 1473–1800*. Izdavanje knjiga u Mađarskoj u doba ručnoga tiskarstva od 1473 do 1800). Bp. 1999, Balassi Kiadó (Ecsedy 1999), 3–40., i Judit V. Ecsedy, *A régi magyarországi nyomdák betűi és díszei 1473–1600* (Slova i ukrasi starih mađarskih tiskara od 1473 do 1600). Bp. 2004, Balassi Kiadó (Hungarica Typographica I.) (Ecsedy 2004) 44–52.

16 RMNy 39, 47, 49.

17 RMNy 49. Prve knjige na mađarskome jeziku izdane su u Krakovu (1532. i 1533., Poslanice svetoga Pavla u prijevodu Benedeka Komjátija) i Beču (1536., četiri evanđelja u prijevodu Gábora Pestija).

18 László Nagy, *Az erős feketé bég Nádasdy Ferenc* (Jaki crni beg Ferenc Nádasdy). Bp. 1987, Zrínyi Kiadó, (Nagy 1987) 235–274.; O onovremenoj mađarskoj vojnoznanstvenoj načitanosti vidi: György Domokos–Gábor Hausner–László Veszprémy: *Eruditio militaris*. Iskolakultúra 1997/5, 40–47. (s bibliografijom).

19 Evo tek nekih od njemu posvećenih izdanja: Nicolaus Gabelmann, Padova, 1590 (RMK III. 5502), ili pisma: RMK III. 5572, 7464, 7465 (Nürnberg, 1596); RMK III. 7482 (Frankfurt na Majni 1600).

20 Prag 1603 (RMK III.1004)

ni nakon smrti njegova oca Tamása Nádasdyja.²¹ Velikaš je sudjelovao u teološkim i crkvenim raspravama koje su se odvijale na njegovu dvoru, pa tako i u csepreškoj disputi 1591. godine,²² gdje su pristaše augsburške (luteranske) i helvetske (kalvinističke) vjeroispovijesti odlučili krenuti odvojenim putovima i osnovati zasebne župe. Sam je Nádasdy ostao na strani luteranske crkve,²³ te poticao mlade buduće svećenike u njihovu učenju. Na to su mu mladi poslali svoje zbirke zadataka posvećene velikašu pokrovitelju.²⁴ Iz djela dvorskoga svećenika te iz njegove načitanosti može se zaključivati i o njegovim duhovnim vidicima, jer se István Magyari († 1605.) u izvorima za svoja djela oslanjao i na sárvársku zbirku.²⁵ Izdanja tiskare podupirane od strane Ferenca Nádasdyja – koja su sasvim sigurno obogaćivala i obiteljsku knjižnicu – bila su pozvana služiti spomenutoj vjerskoj raspravi, odnosno borbi protiv težnja Pétera Pázmányja za pokatoličavanjem. Tiskaru je u pogonu držao Johannes Manlius naizmjenice u Keresztúru (1599., 1601., 1603.–1605.) i Sárváru (1600., 1602.).²⁶ Osim kalendara izdao je i luteransku Agendu (1598.),²⁷ odnosno vjerske stavke (1598.).²⁸ Naravno, i djela Istvána Magyarija (1602.),²⁹ nadalje je tiskara pod pokroviteljstvom Nádasdyja sudjelovala u kasnohumanističkim duhovnim pokretima na prijelazu iz 16. u 17. st. Izdan je latinsko-mađarsko-njemački rječnik (Balázs Szikszai Fabricius,

1602.³⁰) te ciklus prijevoda suvremenih luteranskih teologa: Aegidius Hunnius (Tamás Esterházy, István Kürti, 1602.³¹), Gottfried Rabe (János Fabricius, 1603.³²), Andreas Osiander (Mihály Zvonarics, 1603.³³). U toj je tiskari nadalje izdano i najviše pogrebnih pjesama i propovijedi u povodu smrti pokrovitelja Ferenca Nádasdyja (1604.).³⁴

U trenutku njegove smrti, sin mu je Pál još bio maloljetan, te je tako obiteljske stvari sređivala njegova udovica Erzsébet Báthory. Nádasdy je u oporuci svoju djecu preporučio pod zaštitu kasnijemu palatinu Györgyu Thurzóu, a računao je i na dobre namjere muža svoje kćeri Kate, Györgya Homonnaija Drugetha. Skrbnikom je ipak postao rođak iz druge (daraboške) grane obitelji Nádasdy, Imre Megyeri. Sljedeći naraštaj obitelji Nádasdy uskim rodbinskim vezama vezuje se uz Révayjeve (Pálova je žena bila Judit Révay, a Katina je kći, Erzsébet pak postala suprugom Lászla Révaya), odnosno uz Nikolu Zrinskoga, koji je za ženu uzeo Pálovu i Katinu sestru Annu. Povijest spora protiv Erzsébet Bathory – zbog višestrukih umorstava i okrutnosti – još ni dan danas nije u povijesnoj literaturi na odgovarajući način razjašnjena, a utjecaj što ga je vršila na sina Pála ni ne spominje se.

O knjižnome fondu sárvárske knjižnice ne postoji katalog ni iz doba Pála Nádasdyja ni Ferenca Nádasdyja. Njezin rast i dalje možemo procjenjivati per analogiam. Pál je do kraja života ostao lu-

21 Nagy 1987: 49–62.

22 O sinodi vidi: RMNy 653, odnosno strana izdanja: RMK III. 5517, 5518.

23 Vidi pogovor Lászla Makkaija: István Magyari, *Az országonban való sok romlásoknak okairól* (O uzrocima nastanka mnogobrojnih ruševina u državama). Pod tiskom uveo Tamás Katona. Bp. 1979, Magyar Helikon.

24 Imre Zvonarics, Wittenberg 1601 (RMK III. 983); Gergely Czenki, Wittenberg 1603 (RMK III. 5677).

25 Osim Makkaijeve studije iz prijašnje bilješke vidi: József Turóczi-Trostler: *Az országonban való sok romlásoknak okairól. Forrástanulmány Magyar István könyvéről* (O uzrocima nastanka mnogobrojnih ruševina u državama. Izvorna studija o knjizi Istvána Magyarija). In: I. a.: *Magyar irodalom – világirodalom*. I. kötet (Mađarska književnost – svjetska književnost. I. svezak). Bp., 1961. 150–166.; Imre Bencze, *Magyari István sárvári prédikátor élete és munkái*. (Život i djela sárvárskoga propovjednika Istvána Magyarija). Bp. 1995, Evangélikus Országos Múzeum (Zemaljski evangelički muzej.)

26 Ecsedy 1999: 72–73; Ecsedy 2004: 121–122.

27 RMNy 833

28 RMNy 834

29 RMNy 890, 913

30 RMNy 891

31 RMNy 888

32 RMNy 901

33 RMNy 902

34 RMNy 910 (Georg Hartlieb), 912 (Benedek Nagy), 913 (István Magyari), 914 (Joannes Ruland), 915 (Zbirka pogrebnih pjesama).

teran, a najutjecajniji su mu savjetnici bila dvojica u crkvenim redovima cijenenih svećenika, Mihály Zvonarics i István Lethenyi. Pružio je utočište i stranim protestantskim izgnanicima, kao npr. Wolfgangu Mangelburgu i Gregoru Gerberu.³⁵ Pál Nádasdy podupirao je i spomenute Lethenyijeve studije, stoga ne čudi što je upravo njemu i posvetio izdane radove.³⁶ I disputacije ostale četvorice wittenberških učenika izdane su s posvetom upućenom njemu ili njegovoj udovici Judit Révay.³⁷ Bio je pokroviteljem jednoj od najzanimljivijih ličnosti mađarskoga kasnoga humanizma, sopronskom gradonačelniku Kristófu Lackneru i njegovim, kako u zemlji tako i u inozemstvu (Frankfurt na Majni, 1617)³⁸ emblematskim svescima iz tiskare koju su uzdržavali Nádasdyjevi.³⁹ Nekadašnja Manliusova tiskara je i nakon smrti Ferenc Nádasdyja (1604.) djelovala od 1608. do 1620. u Keresztúru, a zatim u Pápi do 1643. Tiskar je bio Imre Farkas. Kad se Pálov sin, Ferenc Nádasdy pokatoličio, ova je tiskara ostala bez pokrovitelja.⁴⁰ U toj su tiskari izdani i molitvenik Pála Nádasdyja,⁴¹ brojni kalendari te luteranska Agenda, ali se najvažnijim izdanjima mogu ocijeniti ona s kojima je sudjelovao u najvažnijim teološkim (pričest, irenejska teologija) i političkim raspravama toga vremena. Sukobljene su strane sačinjavali Mihály i Imre Zvonarics te István Lethenyi na strani luterana, a János Kanizsai Pálfi i István Pathai iz kalvinističkoga tabora, te nada-

lje na strani katoličanstva ostrogonski nadbiskup Péter Pázmány.⁴²

Ferenc Nádasdy je u upravljanju dvorom u Sárvaru slijedio primjer što ga je u početku uspostavio njegov pradjed. Pripadnost luteranskoj crkvi, podupiranje njezinih ustanova,⁴³ odnosno potpomaganje suvremene humanističke književnosti⁴⁴ bili su primarni ciljevi ove obrazovne politike. Na sinodu u Csepregu 1643. objavio je pokatoličenje⁴⁵ te su time zapadnomađarski protestanti izgubili i posljednjega velikoga mecenu, jer su se Miklós Esterházy i Ádám Batthyány već ranije priklonili nauku Pétera Pázmányja.

Sredinom sedamnaestoga stoljeća, unatoč međusobnim sukobima katoličkih aristokrata koji su sudjelovali u upravljanju državom, uočljiva je namjera da se Mađarska predstavi Habsburškom kraljevstvu kao zemlja čija je katolička crkva nastala neovisno o Habsburzima, te koja ima vlastite svece i heroje.

Nádasdy je dvor preselio u Pottendorff,⁴⁶ i ondje te na drugom imanju u županiji Šopron, u Loretomu osnovao tiskare, u kojima je izdavao knjige dijelom za potrebe lokalnih katoličkih zajednica (u Loretomu servitima), a dijelom i vlastita djela.⁴⁷ Znatno je proširio veze dvora, započeo je aktivnu djelatnost promicatelja književnosti i umjetnosti te je i sam postao piscem. Najpoznatije mu je djelo pod nazivom Mausoleum, u kojem u stihovima predstavlja mađarske kraljeve i koje je bilo bogato

35 Usp. RMNy 1492, odnosno 2027.

36 RMNy 1027A, 1028; cf. RMK III. 1611

37 István Lossics (1614, RMK III. 1135), István Potyondi (1614, RMK III. 1140), Miklós Galgóczi (1619, RMK III. 1265), András Horváth (1637, RMK III. 1532, 1533)

38 RMK III. 1189

39 RMNy 1133

40 Ecsedy 1999: 103–104.

41 RMNy 1494

42 RMNy 1059, 1061, 1072, 1091, 1324, 1380, 1560, 1602.

43 RMNy 1637, 1991.

44 Posebno se ističe podupiranje radova Davida Frölicha, matematičara i astronoma iz Késmárka: RMNy 1680, 1758, 1820

45 RMNy 1990

46 O kulturnopovijesnoj ulozi pottendorffskoga dvora Noémi Viskolcz uskoro objavljuje monografiju, pa se u ovim zabilješkama pozivamo na njezine dosad neobjavljene rezultate: *Pottendorffski dvor i knjižnica Ferenc Nádasdyja*. Bp., 2007, (Knjižnice Karpatskoga bazena u ranome novome vijeku) – u pripremi.

47 Ecsedy 1999: 137–138.; Alfréd Sitte, *Gróf Nádasdi Ferencz művei és könyvtára* (Djela i knjižnica grofa Ferenc Nádasdyja). Magyar Könyvszemle 1902, 146–158.

urešeno gravurama, prvi put izdano u Nürnbergu 1664.,⁴⁸ a nakon tri godine i u Pottendorffu.⁴⁹ Podupirao je brojna izdanja u Amsterdamu, Beču i Frankfurtu na Majni, ali su i među njima važnija ona djela koja se tiču mađarske povijesti.⁵⁰ Rad Pétera Révayja o mađarskoj kruni, koji se do dana današnjega pokazao uporabljivim, doživio je 1659. u Frankfurtu dva izdanja, od kojih su oba bila pod Nádasdyjevim patronatom.⁵¹ O svetom Ladislavu, kralju-vitezu i Milesu Marianusu,⁵² izdao je čak dvije sveučilišne disputacije. Jednu je napisao Miklós Falusy (1648.),⁵³ a drugu Ferenc Pakay (1667.).⁵⁴

Ferenca Nádasdyja uhitili su 3. rujna 1670. pod optužbom za urotu protiv kralja te su ga 30. travnja 1671. smaknuli u Bečkom Novome Mjestu.⁵⁵ Mnogi su se htjeli dograbiti bogate pottendorffske knjižnice velikaša osuđenoga na odrublivanje glave i oduzimanje imovine. Najprije su iz nje izabrane knjige za carsku knjižnicu, ali su na posljedku onamo dospjele tek 1687.⁵⁶ Drugim je dijelom obogaćena imovina glavnoga dvorskoga kancelara Paula Hochera von Hochengrüna, dok je ostatak pripao lorettomskomu servitskomu samos-

tanu. Iz te su građe na račun carske knjižnice knjige ponovno uzete 1678., te su i one otpremljene u Beč.⁵⁷ Duplikati iz stare građe Österreichische Nationalbibliothek u više navrata bili su prebrani i prodani. Knjige lorettomskih servita dospjele su 1787. u budimpeštansku Sveučilišnu knjižnicu, odakle je tijekom stoljeća nestalo mnogo knjiga. Tako se rasuo knjižni fond pottendorffske knjižnice koji je brojio više od tisuću svezaka, a dosad je pronađeno manje od pedeset svezaka. Na temelju arhivskih izvora pred nama se otvara knjižna građa koja je pripadala modernoj, višejezičnoj (latinskoj, njemačkoj, talijanskoj, francuskoj, mađarskoj) zbirci. Važno je mjesto dobila i teološka literatura, a ona se sastojala poglavito od suvremenih autora. Uz povijesnu literaturu bila su zastupljena i djela o modernoj teoriji države i politici, a knjižnicu su obogaćivala i brojna literarna te djela s područja umjetnosti. Knjige su na policama bile poslagane prema tematskomu redosljedu, i usudit ćemo se pretpostaviti da je bila riječ o prvoj mađarskoj zbirci u čijem je stvaranju važnu ulogu igrala ne samo čitalačka i korisnička, već i kolekcionarska namjera.

48 RMK III. 2254.

49 RMK III. 2397.

50 Ovdje nećemo nabrajati prigodna izdanja vezana uz članove obitelji Nádasdy.

51 RMK III. 2058, 6387.

52 Predaja »Marijina zemlja Mađarska« ponovno je oživjela u drugoj polovici 17. st., a u 18. st. postala je programom.

53 RMK III. 1694.

54 RMK III. 2384.

55 Na mnogim je europskim jezicima objavljena vijest o smaknuću uz obrazloženje postupka.

56 Adattár 13/2. 73–80., 101–106.

57 Adattár 13/4. (u pripremi)

SMAKNUĆE PETRA ZRINSKOGA, FERENCA NADASDYJA I FRANA KRSTE FRANKAPANA, BEZ NADNEVKA, OSZK APP. M. 362, BAKROREZ

1.

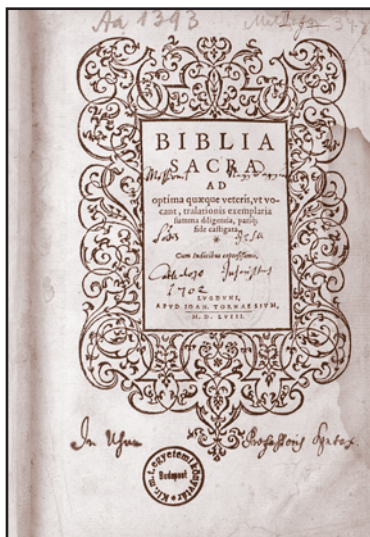
OPIS IZLOŽENIH PREDMETA

1. SLIKA TAMÁSA NÁDASDYJA (*Nepoznati slikar, 16. stoljeće*) Ulje na platnu, 226×131 cm – Mađarski nacionalni muzej lt. 53.8

2. SLIKA ORSOLYE KANIZSAY (*Nepoznati slikar, 16. stoljeće*) Ulje na platnu, 227×131 cm – Mađarski nacionalni muzej lt. 53.2

3. BIBLIA SACRA *ad optima quaeque veteris, ut vocant, translationis exemplaria summa diligentia, parique fide castigata.* Lugduni, 1558, Joannes Tornaesius. Primjerak: Budimpešta, Sveučilišna knjižnica, M 342

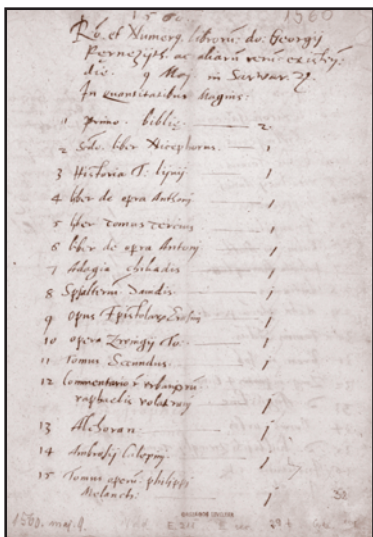

Svezak je bio vlasništvo Györgya Csirkea koji ga je vjerojatno kupio u Beču, gdje je studirao pravo, ili u Wittenbergu, gdje mu je Melanchthon bio profesor, odnosno domaćin. György Csirke vratio se 1560. u Ugarsku, i knjigu darovao sinu Tamásu Nádasdyja, mladomu Ferencu. Svezak osim potpisa darovatelja sadržava i autografske zabilješke više wittenberških profesora: Georga Maiora, Joachima Kammermeistera, Paula Ebera i samoga Philippa Melanchthona. Vidi: Ágnes Szalay Ritoókné: *Albani Csirke György, Melanchthon magyar tanítványa.* (Csirke György iz Albana, Melanchthonov mađarski učenik.) *Diakónia*, 1980/2. 15–21.; Katalin Keveházi: *Melanchthon-autográfok a történeti Magyarországon.* (Melanchthonski autografi u povijesnoj Ugarskoj.) *Tanulmányok a lutheri reformáció történetéből.* (Studije iz povijesti Lutherove reformacije.) Urednik Tibor Fabiny. Budimpešta 1984: 165–180. II. 4.

4. JÁNOS SYLVESTER, TRANSL.: *Vy Testamentum magyar nyelwen ...* (Sárvár) Vyszigethben, 1541, Joannes Strutius, Benedek Abádi. RMNy 49, primjerak: OSZK RMK I.15 i faksimil.

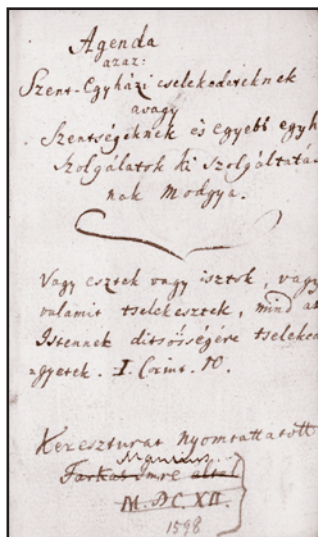
Prvo potpuno mađarsko izdanje Novoga zavjeta vezuje se za knjižnu kulturu sárvárskoga dvora. Prijevod je slijedio erasmička načela jer je jedan od važnijih Sylvestrovih ciljeva bio dokazivanje elokvencije mađarskoga jezika, a ne namjera služenja reformaciji. Posveta je upućena ugarskomu kralju Ferdinandu I., dok se na posljednjem listu nalazi sjedinjeni grb Tamásu Nádasdyja i Orsolye Kanizsai.

5. KNJIŽNI POPIS GYÖRGYA PERNESZITHA († 1560.). *Magyar Országos Levéltár (Mađarski Nacionalni Arhiv) E 211 Lymbus III. ser. 29. t. Nr. 6.; ADATTÁR 13. 12–14.*

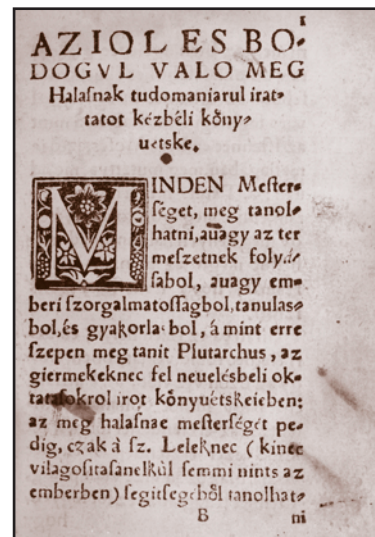
Pernesizth je kao namjesnik na sárvársnome dvoru često putovao u Beč, Graz, a možda čak i u Veneciju, u nabavku različitih stvari (začini, papir, tkanine, sagovi itd.). Prema književnoj zabilježici moglo bi se reći da je s obzirom na društveni status bio obrazovan. Uočljiva je njegova načitanost u humanističkom i ranoreformacijskome štitvu. Držimo, da je takva načitanost karakteristična i za čitav dvor Nádasdyjevih.

6. AGENDA, azaz szent-egyházi cselekedeteknek avagy szentségeknék és egyéb egyházi szolgálatok kiszolgálásának módja (Agenda, to jest način vršenja obreda svete crkve ili sakramenata i ostalih crkvenih služba). Keresztúr, 1598, Johann Manlius. RMNy 833, primjerak: OSZK RMK I. 433

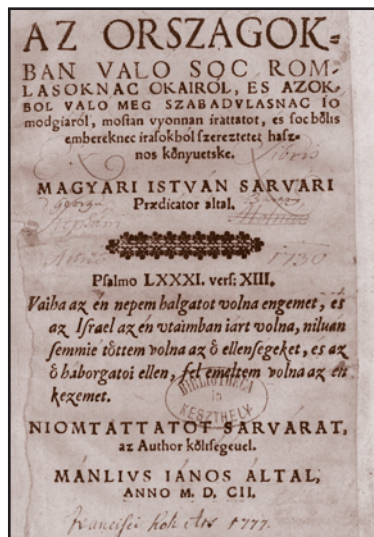
Luteranska Agenda. Koristili su je protestantski svećenici koji su živjeli na posjedima Nádasdyjevih i u okolici Šoprona. Novije izdanje potječe iz 1620. (RMNy 1221) iz csepřeške tiskare koja je također bila pod patronatom Nádasdyjevih.

7. ISTVÁN MAGYARI, TRANSL.: Kezebeli könyvetske az iol es bodogul valo meg halasnac mesterségeröl. Mostan nyomnan Beust Ioachimnac irasabol magyarra fordittatot ... Saruarat, 1600, Johannes Manlius. (Priručna knjžica o umijeću dobre i blažene smrti. Johannes Manlius, 1600. u Sár-

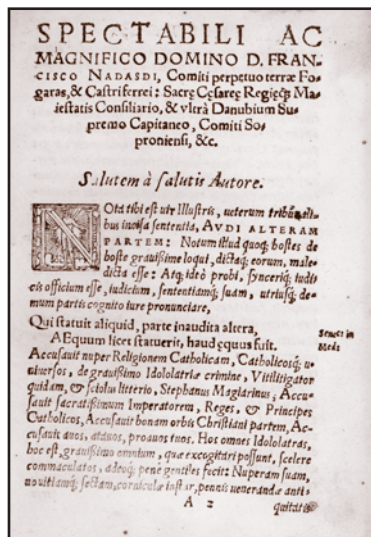

váru, na mađarski preveo rukopis Joachima Beusta.) RMNy 869, primjerak OSZK RMK I. 315 István Magyar († 1605.) iz Sárvára, bio je dvorski svećenik Ferenc Nádasdyja. Prijevod kao činjenica ukazuje na organiziranu dvorsku kulturnu djelatnost, te je izvjesno da se i prevedena knjiga nalazila u dvorskoj knjižnici: Joachim Beust, *Enchiridion de arte bene beateque moriendi*. Lipsiae, 1593., Johannes Beyer. Mihály Zvonarics (o. 1570.–1625.), koji je također radio na dvoru Nádasdyjevih, 1603. u Keresztúru u Manliusovoj je tiskarskoj radionici izdao djelo Andrea Osiandera pod naslovom *Papa non papa, hoc est papae et papicolarum de praecipuis Christianae doctrinae partibus Lutherana confessio*. Tubingae, 1599., Georg Gruppenbach. (RMNy 902).

8. ISTVÁN MAGYARI, *Az országokban valo soc romlasoknac okairól, es azokból valo meg szabadosnac io modgiarol ... hasznos könyuetske.* (Korisna knjižica o uzrocima grijeha u zemlji i pravim načinima da se iz njih izbavi.) U Sárváru, 1602., Johannes Manlius. RMNy 890, primjerak: OSZK RMK I. 379

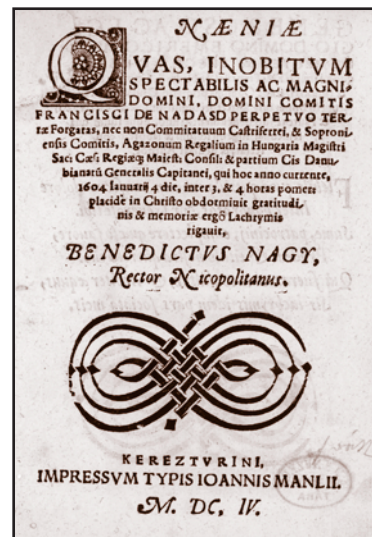
Djelo posvećeno Ferencu Nádasdyju luteranski je polemički spis koji prati teze wittenberške povijesne škole o »turskome Božjem biču« (Turca Dei flagellum), te preporuča da se do oslobođenja od Turaka dolazi putem prave luteranske vjere, te ako državni vođe prestanu živjeti u grijehu i neslozi. Vodeća ličnost katoličke strane, Péter Pázmány dao je odgovor na ovu knjigu.

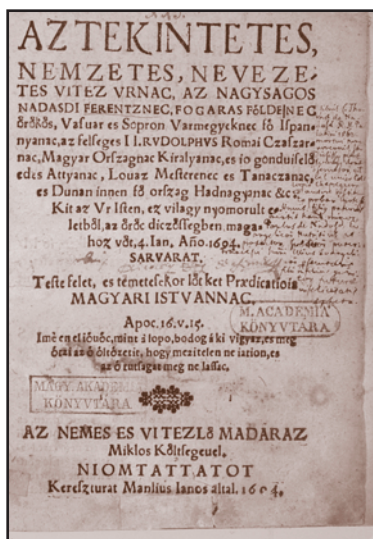

9. PÉTER PÁZMÁNY, *Felelet az Magiari Istvan sarvari prædicatorinak az ország romlása okairól irt könüeuere ... (Odgovor na knjigu Istvána Magyarija, sárvárskoga svećenika, o uzrocima grijeha na zemlji ...)* U Nagyszombatu, 1603., typis Capituli Strigoniensis. RMNy 905, primjerak: OSZK RMK I. 385

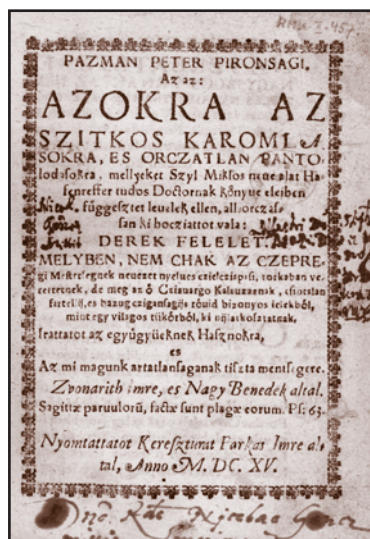
Posmrtna izdanja prigodom smrti „Crnoga bega”, Ferenc Nádasdyja 1604.

10. BENEDEK NAGY, *Naeniae ... Kereszturini, 1604., Johannes Manlius. RMNy 912, primjerak: OSZK RMK II. 321*

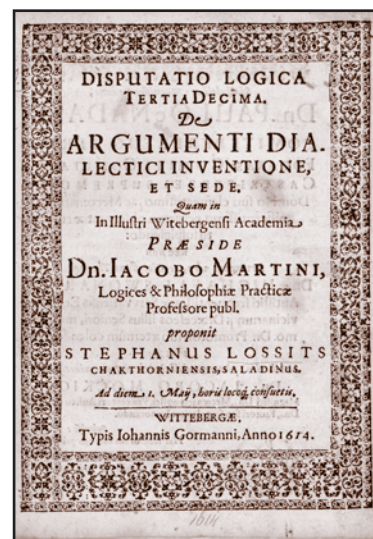

11. ISTVÁN MAGYARI, *Az tekintetes ... Nadasdi Ferencnek ... teste felet es temetesekor löt ket praedikatio ... Kereszturat (Dvije propovijedi nad tijelom uglednoga Ferenc Nadasdyja prilikom njegovoga pogreba ... , u Kereszturu), 1604., Johannes Manlius. RMNy 913, primjerak: MTAk RM I 4r 192*
Prigodom smrti (Sárvár, 4. siječnja 1604.) vojskovođe poznatoga širom onodobne Europe, pogrebne su pjesme bile napisane na brojnim jezicima te tiskane u više tiskara. Predstaviti ćemo neke od njih.

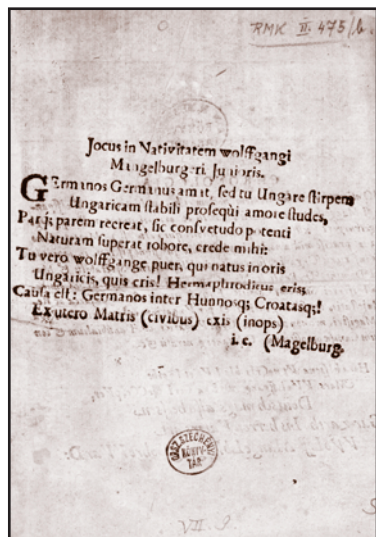

12. IMRE ZVONARICS, *BENEDEK NAGY, Pazman Peter pironasagi, az az azokra az szitkos karomlasokra es orczatlan pantolodasokra, melyeket Szyl Miklos neve alatt Hafsenreffer tudos doctornak könyve eleiben függesztet levelek ellene all-orczassan ki boczaitot vala, derek felelet ... (Valjani odgovor na prijekore Pétera Pázmánya, to jest na njegova prosta huljenja i bezobrazna napadanja, koja je pod pseudonimom Miklós Szyl podlo izdao protiv pisama objavljenih na početku knjige doktora znanosti Hafsenreffera ...) U Kereszturu, 1615., Imre Farkas. RMNy 1091, primjerak: OSZK RMK I. 457.*

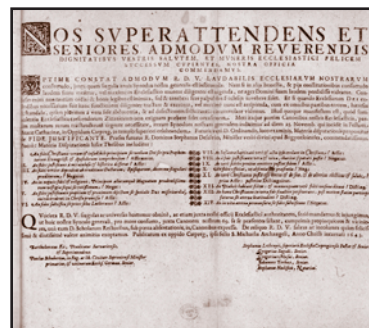
13. ISTVÁN LOSSICS CSÁKTORNYAI, *resp.; Jaconus Martin, praes.: Disputatio logica ... De argumenti dialectici inventione ... Wittenberg, 1614., Johannes Gormann. OSZK RMK III. 1135, primjerak: Lossics je bio pod patronatom Pála Nádasdyja, dvorskoga svećenika Mihályja Zvonaricsa te dvorskog učitelja Jakaba Mockusia. Pál Nádasdy potpomogao je mnoge na studiju u inozemstvu te se čini da je svjesno djelovao na polju ustrojstva crkve, i doškolanjanja svećenika i učitelja. Poznati su nam brojni alumni: István Potyondi (Wittenberg, 1614., RMK III. 1140), Miklós Galgóczi (Wittenberg, 1619., RMK III. 1265), ili István Lossics Csáktornyai.*

14. JOCUS IN NATIVITATEM Wolfgangi Mangelburgeri junioris. Csepreg, 1631 – 1632., Imre Farkas. OSZK RMNy 1492; primjerak: OSZK

Pál Nádasdy, slično ostalim protestantskim velikašima zapadnoga Zadunavlja, prihvaćao je izbjeglice, koje su u Europi progonili zbog vjerskih uvjerenja. Takva je bila i obitelj Wolfganga Mangelburgera koja je utočište dobila u Sopronkeresztúru, ili Gregor Gerber iz Saske koji je od 1617. do 1620. živio na porgelinskom imanju Pála Nádasdyja, da bi zatim otišao u Gornju Ugarsku (RMNy 2027).

15. PORTRET FERENCA NÁDASDYJA III. (Nepoznati slikar, 1662.) Ulje na platnu, 228×131 cm – Mađarski nacionalni muzej lt. 53.5

16. NOS SUPERATTENDENS ET SENIORES admodum reverendis dignitatibus vestris salutem et muneris ecclesiastici felicem successum cupientis nostra officina commendamus ... synodum nostram generalem indicimus ad diem 25. Novembris, ... in oppidum Csepreg ... 1643. Csepreg, 1643., Imre Farkas. RMNy 1990, primjerak: OSZK Poziv na luteranski sinod. Zanimljivost tiskovine leži u tome što je prigodom toga sinoda Ferenc Nádasdy objavio svoju namjeru prijelaska na katolicizam.

17. ATLAS MAIOR, sive Cosmographia Blaviana, qua solum, salum, coelum accuratissime describuntur. Tom. 1-11. Amstelodami 1662, Labore et sumptibus Ioannis Blaeu. OSZK, Kartografska zbirka TA 360/1-11

rimsko-njemačkomu caru i ugarskomu kralju Leopoldu I. Naslovnice tradicionalno krasi tiskarski grbovi obitelji Blaeu, kojima je središnji motiv astronomski instrument, sphaera armillaris, ukazujući na to da je on utemelji-

Najljepša i zasigurno najsvieobuhvatnija kozmografija 17. st. objelodanjena je u Amsterdamu pod uredništvom i o trošku Joannesa Blaeua. Ovaj golemi posao bio je kruna kartografske djelatnosti ne jednoga čovjeka, već tiskarske radionice velike obitelji Blaeu. Kartografsko izdavaštvo tiskarske radionice Blaeu – kao i kod drugih nizozemskih izdavača – tek dijelom je počivalo na izradi izvornih karata. Najveći se broj mapa iz njihove tiskarske radionice temelji na preuzimanju sličnih djela od drugih izdavača. Djelu od jedanaest svezaka na latinskome jeziku, u kojem se može naći preko tisuću karata i drugih gravura, prethodilo je više atlasnih izdanja s različitim brojevima svezaka. Ovo golemo djelo zapravo je posebni snimak spoznaja o svijetu iz 17. st. Inačicu djela na latinskome jeziku objavljenu 1662., urednik Joannes Blaeu posvetio je

telj tiskarske radionice. Willem Janszoon Blaeu, bio je izrađivač astronomskih instrumenata i astronom. Većinu danas poznatih primjeraka ovoga prekrasnoga izdanja izdavač je u vlastitom ateljeu ukrasio iluminacijama, uvezanim najčešće u bijeli pozlaćeni pergament, tako da su ti zadivljujući svesci bili dostojni istaknutoga mjesta u bilo kojoj knjižnici. U primjerku iz Mađarske nacionalne knjižnice Széchényi (OSZK) stoji moderni vlasnički pečat iz 19. st., koji ukazuje na to da je djelo, prije no što je dospjelo u javnu zbirku, vjerojatno pripadalo obiteljskoj knjižnici u Tati vojvodâ Esterházy. Naš je svezak zadržao prekrasni kolorit, listovi su mu se tijekom stoljeća neznatno zaprljali te je vidljivo kako su ga nekadašnji vlasnici brižno štitali i čuvali. Jedan je takav *Atlas maior* postojao i u knjižnici Ferenc Nádasyja.

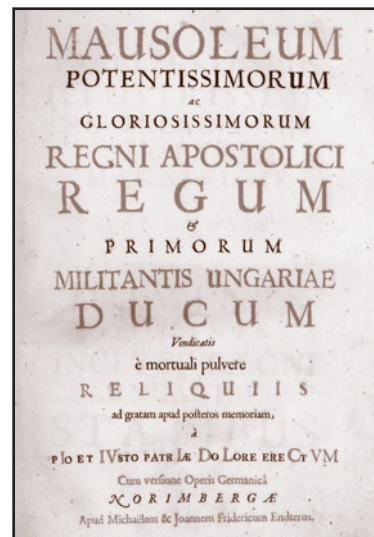
18. REGNI HUNGARIAE nova et exactissima delineatio. Amstelodami, 1664, Joannes Blaeu, 49×47 cm, OSZK Kartografska zbirka TR 7 080 Dvije godine poslije izdavanja *Atlasa maiora* na latinskome jeziku, Joannes Blaeu izdao je novu kartu Ugarske, koju je posvetio ondašnjemu državnomu sudcu, grofu Ferencu Nádasdyju. U posveti je izdavač Nádasdyja nazvao patronom, iz čega se može zaključiti kako je grof državni sudac bio uvaženi kupac amsterdamske tiskarske radionice Blaeu. Karta se sadržajno razlikovala od ostalih karta suvre-

mene Ugarske. Većina istraživača za izmjene odgovornim drži samoga grofa Nádasdyja, a pretpostavke im potkrjepljuje činjenica da u usporedbi s ranijim prikazima Ugarske ova karta najveća odstupanja pokazuje na području Zadunavlja odnosno zapadne Ugarske, točno ondje gdje je državni sudac imao najviše posjeda. Ako pažljivo promotrimo ona odstupanja koja se mogu naći među ranijim zemljovidima Ugarske iz tiskarske radionice Blaeu i djela posvećenoga Nádasdyju, tada je lako uočiti da se iza izvora odstupanja krije djelo izdano 1664. koje je u odnosu na prijašnje zemljovide Ugarske predstavilo niz novih podataka. Taj je novi izvor podataka bilo djelo Martina Stiera pod naslovom *Landkarten des Königreich Ungarn, und dennen andern angrenzenden Königreiche, Fürstenthumen, und Landschafften ...*, koje je svijetlo dana ugledalo u Beču, također 1664.

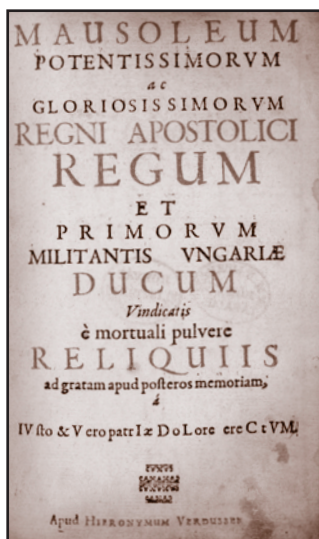
Suvremeni istraživač toga djela pretpostavlja (Zoltán Fallenbuch, *Godišnjak OSZK-a*, 1978. Bp. 1980: 375–389.), da je *Atlas maior*, odnosno Nádasdyju posvećeno ukrasno izdanje zemljovida Ugarske otisnuto na pergameni, kao dio fonda knjižnice Ferenc Nádasdyja dospjelo u vlasništvo Esterházyjevih. Vojvoda Pál Esterházy bio je šogor državnoga suca grofa Ferenc Nádasdyja, koji se naposljetku, od grofove konfiscirane imovine, domogao njegovih zapadnougarskih posjeda i utvrda s pripadajućom im pokretnom imovinom. Ovu našu pretpostavku potkrjepljuje i činjenica da se zemljovid Ugarske otisnut na pergameni koji se drži dijelom ukrasnog izdanja, danas nalazi u Mađarskome državnome arhivu, u arhivskomj građi obitelji vojvoda Esterházy. Sumnju nam potkrjepljuje i to što je 11 svezaka *Atlasa maiora* nekoć bilo i u vlasništvu tatske loze obitelji Esterházy.

19. FERENC NÁDASDY, POSVETA; *Nicolaus Avancini, pjesme na latinskome, Sigmund van Birken, pjesme na njemačkome: Mausoleum ... Regni Apostolici Regum et ... Ungariae Ducum ... Norimbergae*, 1664, Michael et Joannes Friedericus Endtner. RMK III. 2254, primjerak: OSZK

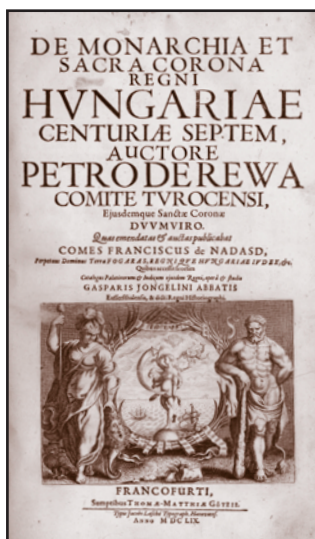

Ovo je djelo Nádasdy posvetio ugarskim stazežima. Namjera mu je bila propagiranje ideje o samostalnome Ugarskome kraljevstvu uz predstavljanje starih kraljeva i vođa. Svakomu je kralju i vođi u čast napisao posebnu pjesmu na latinskome i njemačkome jeziku.

20. FERENC NÁDASY, POSVETA; *Nicolaus Avancini, pjesme na latinskome, Sigmund van Birken, pjesme na njemačkome: Mausoleum ... Regni Apostolici Regum et ... Ungariae Ducum ... Pottendorf, 1667, Hieronymus Verdussen. RMK III. 2397, primjerak: OSZK*

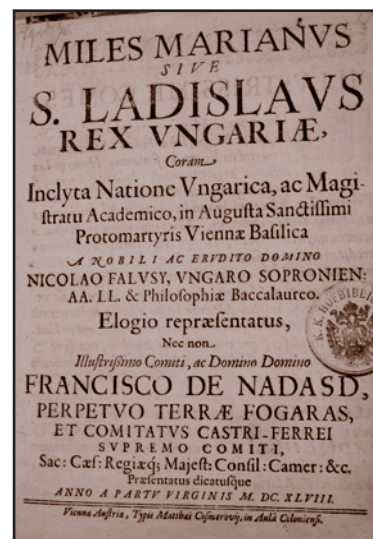

Nádasdy je u svojoj dvorskoj tiskari ponovno izdao tekstovni dio Mausoleuma (RMK III. 2254) objavljenoga u Nürnbergu 1664. Konceptija, prema kojoj je Ugarska o Habsburzima neovisna kršćanska kraljevina, našla je izraza u brojnim oblicima. Péter Révay napisao je monografiju o Svetoj kruni, Melchior Inchofer napisao je povijest crkve u Madara, oživješi predodžbu o »Ugarskoj, zemlji Marijinoj«, dok je više njih raspravljalo o ugarsko-me svecu vitezu, svetome Ladislavu. Ova izdanja podupirao je Ferenc Nádasdy. Kasnije je i Pál Esterházy prisvojio te ideje.

21. PÉTER RÉVAY, *De Monarchia et Sacra Corona Regni Hungariae centuriae septem ... ejusdemque Sanctae Coronae deumviro, quas emendatas et auctas publicabat Comes Franciscus de Nadasd ... Quibus accessit seorsim Catalogus Palatinorum et Iudicum Ejusdem Regni, opera et studio Gasparis Jongelini ... Francofurti, 1659, Jacobus Lasché. RMK III. 2058, primjerak: OSZK.*

Objavljivanje knjige potpomogao je Ferenc Nádasdy. U novome je izdanju objavljena iste godine, na istome mjestu (RMK III. 6387).

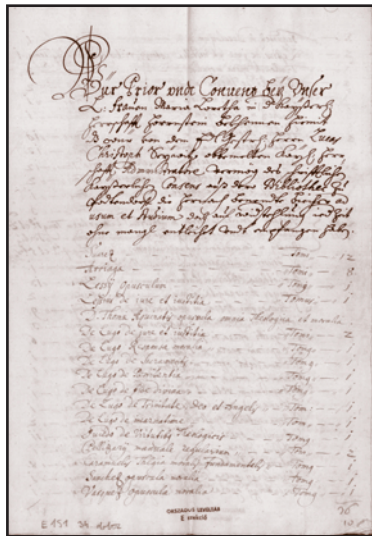
22. MIKLÓS FALUSY, *Miles Marianus, sive S. Ladislaus Rex Ungariae ... Viennae Austriae, 1648, Matthaeus Cosmerovius. RMK III. 1694, primjerak: ÖNB*
Miklós Falusy bio je šopronski đak te je 1648. vodio disputu za titulu bakalaureata. Svezak svojih teza posvetio je Ferencu Nádasdyju.

23. SMAKNUĆE FERENCA NÁDASDYJA, 1671. Bakrorez, 170×275 mm (C. Meysens) *Vera et deducta descriptio criminalium processuum et secuti supplicii in tres reos comites Franciscum de Nadasd, Petrum a Zrin et Franciscum Christophorum Frangepani. Viennae Austriae, 1671, Matthaeus Cosmerovius. RMK III. 2550, primjerak: OSZK*

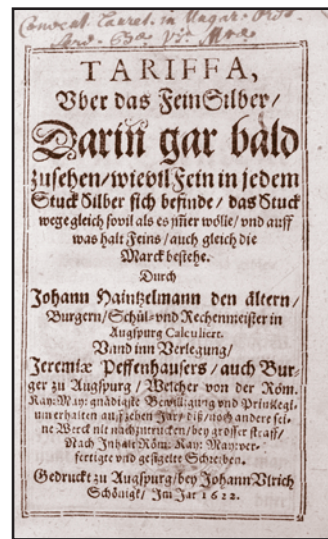

1671. i 1672. objavljene su brojne tiskovine o smaknuću Ferenca Nádasdyja, Petra Zrinskoga i Krste Frankopana. Riječ je, uglavnom, o carskoj propagandi kojom se opravdavalu smaknuće.

24. OTPREMANJE DIJELA ZAPLIJENJENE KNJIŽNICE FERENCA NÁDASDYJA u Lorettom, 1672.-1673. *Mađarski Državni Arhiv, E 150 Acta Ecclesiastica, Irregestata, 20 t. Nr. 2-3. Fasc. M.* U popisu knjiga naveden je samo dio njih, a dio njih je naposljetku završio izravno u bečkoj Carskoj knjižnici, drugi pak dio dospio je u vlasništvo drugih obitelji.

25. TARIFFA, über das Fein-Silber ... durch Johann Haintzelmann ... Calculiert ... Augsbürg, 1622, Johann Ulrich Schönigk. Primjerak: Budimpešta, Sveučilišna knjižnica, Bar. Ec 20 Svezak i sadržajno zavrjeđuje pozornost, jer se u drugim suvremenim knjižnicama ne susrećemo s priručnicima o procjenjivanju vrijednosti srebra. Poseban je po tome što nam je tim djelom u nasljeđe ostao najstariji ekslibris obitelji Nádasdy. Njegovu otkriće možemo zahvaliti Gáboru Farkasu!

26. EKSLIBRIS FRANCISCUS DE NADASD, 1646. Primjerak: OSZK 502 040 Ovaj je ekslibris, naručen od Ferenca Nádasdyja 1646., očuvan zahvaljujući tomu što je bio zalijepljen u jednu kasniju knjigu – Mátyás Bél: *Apparatus ad historiam Hungariae ... Posonii, 1735, Joannes Paulus Royer.* Zamislivo je da su ekslibris gravure koje su ostale u obiteljskome vlasništvu, prema onovremenom običaju, kao vlasničko znamenje koristili i potomji naraštaji ove obitelji. Otkriće Noémi Viskolcz.

KERESZTYEN
SENECA,

Az az
LUCIVS ANNÆVS SENECA,
Leveleiből ki-szedetett,
Es xxxviii. Részre osztatott,
KERESZTYENI
VIRAGOK.

*Mellyek az Tekéntetes
és Nagyságos*

GROFF BATTYANI
ADAM, &c.

ő Nagysága akarattyából.
Diákból magyarra, most
elsőben fordítottak és költsé-
gével ki-nyomtattattak.

Nyomtatta Béchben, A'Koloniai Uld-
varban Cosmerovius Máte.

M. DC. LIV. esztendőben.